

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/11/ugrai-gabor-helytortenet-szerepe-a-tortenelemtanitasban-11-03-16/>

Ugrai Gábor

Helytörténet szerepe a történelemtanításban

„Mi így tanítjuk Békéscsabán”

Intézményemben, a Békéscsabai Jankay Tibor Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában a diákok angol nyelven tanulják az egyetemes történelmi anyagot, míg én a magyar eseményeket oktatom nekik, természetesen magyar nyelven. Ebben a helyzetben elgondolkodtam, hogy mi is az én *célom* a történelemoktatásban, mit is szeretnék elérni általános iskolás történelemtanárként. Ebben segítségemre voltak a csabai középiskolás kollégák, ők elmondták, hogy milyen kilencedikes diáknak „örülnek.”

Fontosnak tartom, hogy a diákom tudjon értően olvasni, a térképen tájékozódni, ábrákat elemezni, ismerkedjen meg az esszéírás alapjaival 5-6 mondatos szövegek formájában. Ezen kívül elengedhetetlen, hogy a gyerekek megszeressék a történelmet, jöjjenek rá arra, hogy ez egy jó és „*menő*” tantárgy, amit nem is olyan nehéz megtanulni. Ezt segíti az, hogy a történelemórákon helytörténetet is tanítok.

A célok megjelölése után azon gondolkodtam, hogy mindezeket *hol* szeretném elérni. Természetesen a legfontosabb (de nem egyetlen) terepem a történelemóra (heti egy) és a tanulásmódszertan órák (5-6. osztályban heti egy). Rendelkezésemre állnak még iskolán kívüli alkalmak is, ezekről a későbbiekben beszámolok.

Milyen *eszközeim* vannak a céljaim megvalósításához? El kell tudnom helyezni a tananyagban helytörténeti eseményeket, adatokat, személyeket – hol kevesebbet, hol többet. Fontos, hogy a térképhasználat közben a gyerekek mindig meg tudják keresni Békéscsabát, azaz tudjanak térben tájékozódni. Ki kell használnom a digitális lehetőségeket, a helytörténeti anyagok megmutatásával. A továbbiakban ezeket a célokat, helyszíneket és eszközöket szeretném részletesebben megmutatni.

Az alapoktól szoktunk elindulni ötödik osztályban. Ekkor kerül sor egy egyszerű *családfa* elkészítésére, amit a gyerekek az iskolában próbálnak összeállítani. Édesanya, édesapa, nagymamák és nagypapák adatait (név és születési hely) kell rajta feltüntetni. Sok minden kiderül egy-egy ilyen órán. A nevekkal kapcsolatban például édesanya neve sokszor „*Kovács Józsefné*” néven szerepel, nem pedig születési névként. A nagyszülőknél pedig gyakran jelenik meg a „*Zoli tata*”, a „*Kismama*” és egyéb hasonló elnevezés. A neveket a gyerekek még úgy, ahogy meg tudják mondani, de a születési helyekkel már több probléma adódik. Ki hol született? Hol és mikor találkoztak azok, akik nem csabaiak? Hogyan került Csabára a család? Tapasztalatom szerint ezekről a diákok többsége igen kevés információval rendelkezik. A családfa készítő óra után arra szoktam kérni a gyerekeket, hogy vigyék haza a lapokat és otthon, a családdal beszélgetve próbálják meg pontosítani azt. Hiszem azt, hogy a szülők is, de főleg a nagyszülők nagyon örülnek annak, hogy az unokájuk megkeresi őket egy ilyen kérdéssel. A visszajelzések szerint csillogó szemmel mesélnek az őseikről, magukról és a születési helyükről is. Azt gondolom, hogy ezzel a

Ugrai Gábor: Helytörténet szerepe a történelemtanításban „Mi így tanítjuk Békéscsabán”

feladattal és általában a helytörténet tanításával nemcsak a gyerekeket lehet közelebb hozni az adott településhez, hanem a család többi tagját is!

Gyakorló történelemtanárként természetesen foglalkoznom kell azzal is, hogy *történelemórákon*, a magyar rész tanításakor mikor és hogyan mutatom be a diákoknak a helytörténeti anyagokat, érdekességeket. Tisztában vagyok azzal, hogy ez gyakran csak egy-egy mondat lehet, egy-egy megjegyzés, ami a tárgyalt résznél elhangozhat. Vannak azonban olyan témák, amelyek akár egy egész órát is „megérnek”, mert kell 45 perc a megismertetésükhöz. Békéscsabán ilyen, többek között, az 1718-as újratelepítés (a ma is megtalálható szlovák emlékekkel együtt), a vasúthálózat bővülése a Bach-rendszerben, az Osztrák-Magyar Monarchiában bekövetkező gazdasági fejlődés, ami az addigi földszintes településünket emeletes épületekkel teli nagyvárossá tette. Ilyen még az első világháborúban harcoló 101. császári és királyi gyalogezred története és a második világháború hazánkat sújtó bombázása, mely a vasútállomásunkat is érintette. Mindegyikhez szorosan kapcsolódhatnak a tanulói kiselőadások, különös tekintettel a XX. század történelmére, hiszen itt a családi történeteket is el lehet mesélni, be lehet mutatni. A tankönyvet természetesen ebben nem tudom segítségül hívni, hiszen nem tartalmaz helytörténeti adatokat. Nem várható el minden Békéscsabán tanító történelemtanártól, hogy alaposan ismerje városunk helytörténetét. Ezért a közeljövő céljai között szerepel, hogy elkészítsek egy kézikönyvet, mely segítséget adhat a pedagógusoknak a különböző helytörténeti témák feldolgozásához.

Kicsit elhagyva a tanórai kereteket, de még az intézményben maradván, szeretném bemutatni azokat a lehetőségeket, melyekkel véleményem szerint a helytörténetet lehet „becsempészni” a diákok életébe. Intézményemben fontosnak tartjuk, hogy a nemzeti ünnepeken és megemlékezéseken a gyerekek a település történetével is találkozzanak. Ezek megjelenhetnek *iskolai ünnepségeken*, amikor is a márciusi események feldolgozásakor nemcsak a pesti, hanem a korabeli csabai történetek is előkerülnek. Fontos, hogy mi minden történt 1956-ban Budapesten, de egy békéscsabai tanulónak legalább olyan fontos, hogy mi történt városunkban azokban a napokban. Nemcsak az ünnepségeken, hanem *rendhagyó történelemórákon* is fel lehet dolgozni a márciusi és az október 23-ai és 6-ai helytörténeti eseményeket. Itt arra kellett figyelniem, hogy mást és máshogyan kell előadnom az alsósoknak és máshogyan a felsősöknek. Rendhagyó történelemórák megtartására felkértek már más, csabai iskolák is. Itt tapasztaltam azt, hogy nemcsak a gyerekeknek, de a pedagógus kollégáknak is be tudom mutatni a helytörténeti eseményeket. Békéscsabán az önkormányzat is szerepet vállal ilyen típusú történelemórák megrendezésében: október 6-a, március 15-e¹ és a város újratelepítésének 300. évfordulója alkalmából² is tartottam órákat az arra jelentkező iskolás csoportoknak.

A helytörténetet legjobban az események helyszíneit, az emléktábláknál, az épületeknél lehet jól megmutatni a gyerekeknek. Jó módszernek tartom a *helytörténeti sétákat*. Ilyenkor az a célom, hogy a gyerekek legyenek turisták a saját városukban, nézzenek úgy az épületekre, emléktáblákra, mintha nem Békéscsabán laktának. Nagyon sikeresek ezek a kimozdulások, hiszen olyan helyszíneken sétálunk végig, amelyek mellett nap, mint nap elmennek, de nem fedezik fel őket, nem látják meg bennük az értékeket. Azt gondolom, hogy ez is olyan eleme a helytörténet megismertetésének, ami nem csak a diákoknak szól, hanem rajtuk keresztül a szülőknek, sőt a rokonoknak is. A visszajelzések alapján a gyerekek sok információt adnak át a városba látogató családtagjaiknak, így is öregbítve a település hírnevét, ismertségét. A sétát lehet egy adott útvonalon (Andrássy út,

Ugrai Gábor: Helytörténet szerepe a történelemtanításban „Mi így tanítjuk Békéscsabán”

Széchenyi-liget, Békéscsaba három főtere) végigvinni, és lehet egy eseményre is felfűzni (101. gyalogezred emlékei, 1956 belvárosi helyszínei).

A helytörténeti sétát bővít ki a *sétáló s totó*. Ilyen alkalmakkor a gyerekekkel elmegyünk a település egy adott helyszínére és ott egy totó segítségével kell saját maguknak felfedezni a látnivalókat. Ezt egyénileg, de akár kisebb csoportokban is meg lehet oldani. Ha ezt a módszert választom, akkor a gyermek maga indul el a helyszínen, a maga tempójában keresi meg a látnivalókat és az egyéni adottságoktól függően oldja meg a feladatokat. Fontosnak tartom, hogy még a helyszínen beszéljünk meg a jó megoldásokat, de azt is, hogy ki miért nem tudta megoldani a feladatát.

Mi, csabaiak azt gondoljuk, hogy a lokálpatriotizmus kialakítását már egészen kicsi korban el kell kezdeni. Reményeink szerint ezzel is hozzá tudunk járulni ahhoz, hogy a fiatalok tanulmányaik elvégzése után visszajöjjenek szeretett városukba. Ezért kezdtük meg 2020-ban a *Csabai Kalandozások* versenyt a Békéscsabai Médiacentrum által megjelentetett Csabai Mérleg című hetilapban,³ s amellyel a csabai óvodásokat és alsó tagozatos diákokat próbáljuk megszólítani. Természetesen nem titkolt célunk, hogy a legkisebbek bevonásával a pedagógusokat, a szülőket és nagyszülőket is be tudjuk vonni a város játékos megismerésébe. Nem könnyű a feladatok összeállítása, hiszen ezeket a 8-9 évesek szintjén kell megfogalmazni: számold meg, kösd össze a pontokat, színezd ki, karikázd be, egészítsd ki. Az első visszajelzések alapján népszerű a kezdeményezés, ovis csoportok és családok sokasága állt már meg a Városháza előtt és számolta az ablakokat az első feladatnak megfelelően. Bízunk abban, hogy ilyenkor a pedagógusok és a családtagok mesélnek az épületről is, ehhez a feladat ismertetésében segítséget is kapnak. A versenyt a közeljövőben szeretnénk bővíteni a felső tagozatosok és a középiskolások számára is.

A városban működő Történelemtanárok Munkaközössége határozta el nyolc évvel ezelőtt, hogy megrendezi a *Városismereti Versenyt*⁴ felső tagozatos diákoknak. Olyan, játékos formában történő megmérettetést képzeltünk el, amelynek során a gyerekek egy menetlevél segítségével ismerkednek meg Békéscsaba egy-egy helyszínével. 2020-ban már a nyolcadik ilyen versenyt szervezzük, melyről nagyon jó visszajelzéseket kapunk a résztvevőktől. „A barátaimmal együtt dolgozhatok”, „végre nem egy teremben kell kitölteni a feladatlapot”, „nem is tudtam, hogy ennyi minden látnivaló van Csabán” – ilyen és ehhez hasonló megjegyzéseket lehet olvasni az elégedettségi kérdőíveken. A csapatokat kísérő pedagógusok is elindulnak (természetesen versenyen kívül) a rendezvényen. A város teljes mellszélességgel a verseny mellé állt, a polgármester nyitja meg ünnepélyes keretek között a vetélkedést és anyagilag is támogat minket. A tankerületi központ a jutalomkönyvek megvásárlásával segít. Ezen a napon a diákok olyan helyekre is eljuthatnak, ahová más alkalommal nem lenne lehetőségük bejutniuk, például a Szlovák Főkonzulátusra vagy a békéscsabai zsinagógába.

Végül, de nem utolsósorban a Városvédő Egyesület *szabadegyeteme*⁵ szervez az érdeklődő felső tagozatos és középiskolás diákok számára. 2018-ban, Békéscsaba újratelepítésének 300. évfordulója alkalmából hirdettük meg az elsőt, 2020-ban indul a második szemeszter. Ezen a rendezvénysorozaton helytörténeti előadások, a régen Békéscsabához tartozó településekre irányuló buszos kirándulás és helytörténeti séták várnak a jelentkezőkre. A gyerekek minden alkalommal megkapják az elhangzott előadások, séták írásos anyagát, amiből egy projektfüzetet állíthatnak össze. Azt gondoljuk, hogy ezzel a későbbi tanulmányaikat is tudjuk segíteni.

A fent leírtakból reményeim szerint kiderült, hogy Békéscsabán a diákok, ha akarják sem kerülhetik el, hogy találkozzanak helytörténeti témákkal, versenyekkel, feladatokkal.

Ugrai Gábor: Helytörténet szerepe a történelemtanításban
„Mi így tanítjuk Békéscsabán”

Fontosnak tartom, hogy a gyerekek számára kiderüljön, hogy a történelem nem csak a könyvekben létezik! Lényeges az is, hogy a helytörténeti témák „hazamenjenek”, a fiatalok otthon, családi körben is beszélgessenek azokról. Hiszem azt, hogy rengeteg el nem mesélt történet van még a családoknál, rengeteg meg nem talált tárgy van a padlásokon, amit jó lenne közkincsé tenni. Véleményem szerint ezek felszínre hozása nekünk, történelemtanároknak is feladatunk!

JEGYZETEK

- ¹ Több mint tanóra! Interaktív előadás a forradalmi eseményekről:
<http://www.csabtv.hu/node/4256> (Letöltés: 2020. szept. 30.)
- ² Rendhagyó helytörténeti órát tartottak a Csabagyöngyében:
<https://behir.hu/rendhagyó-helytorteneti-orat-tartottak-a-csabagyongyeben> (Letöltés: 2020. szept. 30.)
- ³ Csabai kalandozások:
<https://behir.hu/csabai-kalandozasok> (Letöltés: 2020. szept. 30.)
- ⁴ Városismereti versenyt szerveztek általános iskolásoknak Békéscsabán:
<https://www.beol.hu/kozelet/helyi-kozelet/varosismereti-versenyt-szerveztek-altalanos-iskolasoknak-bekescsabán-1950083/> és <http://www.csabtv.hu/node/6675> (Letöltés: 2020. szept. 30.)
- ⁵ Békéscsaba 300 – Szabadegyetemi előadások a fiataloknak
<https://behir.hu/bekescsaba-300-szabadegyetemi-eloadasok-a-fiataloknak> (Letöltés: 2020. szept. 30.)